

Dariusz R. Bugajski, *Prawa żeglugowe okrętu
w świetle prawa międzynarodowego*,
Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, ss. 380.

*Konwencja NZ o prawie morza z 1982 r. W piętnastą rocznicę
wejścia w życie*, red. C. Mik, K. Marciniak,
Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2009, ss. 454.

Leonard Łukaszuk, *Współpraca i spory międzynarodowe na morzach.
Wybrane zagadnienia prawa, polityki morskiej
i ochrony środowiska*,
Wydawnictwo Difin, Warszawa 2009, ss. 255.

Najlepszą książką spośród recenzowanych jest dzieło zbiorowe pt. *Konwencja NZ o prawie morza z 1982 r. W piętnastą rocznicę wejścia w życie*, pod red. C. Mika, K. Marciniaka. Dzieło jest świetnie opracowane edytorsko i po każdym artykule w nim zamieszczonym zawarto obszernie streszczenie. Nie zawodzi korekta za wyjątkiem przyczynka B. Janusz-Pawletty na temat Morza Kaspijskiego.

Interesujące są uwagi C. Mika o prawie Unii Europejskiej. Po przystąpieniu Wspólnoty do Konwencji o prawie morza obowiązywała ona w niej jako prawo zwyczajowe morza, przystąpienie zaś nastąpiło w 1998 r. w którym także przystąpiono do umowy implementacyjnej konwencji z 1995 r. Następnie autor ustala w jakich dziedzinach związanych z konwencją Wspólnota posiada wyłączną lub dzieloną kompetencją. W dalszej części swego obszernego studium C. Mik podaje przykłady prawa wtórnego i umów międzynarodowych, w których stroną jest Wspólnota wskazujących na dostosowywanie się do wymogów konwencji prawa morza. W tym kontekście bada się zagadnienie rozstrzygania sporów między państwami członkowskimi w dziedzinie prawa morza, jak np. sprawę MOX Plant.

W trzeciej części swego studium C. Mik analizuje zasięg przestrzenny Unii Europejskiej i charakter uprawnień jakie ona posiada wobec różnych

zagadnień morskich. Badane są takie zagadnienia jak pozycja kapitana i załogi statku, kwestie transportowe, zanieczyszczenie morza, wypadki w dziedzinie transportu. Poświęcono także uwagę polityce ochrony środowiska morskiego Wspólnoty, zatrzymując się nad dyrektywą PE i Rady 2008/56/EC. Wnioskiem końcowym analizy jest, że konwencja prawa morza 1982 r. wraz ze związanymi z nią umowami międzynarodowymi stanowi część porządku prawnego Wspólnoty.

Po uwagach jaka jest pozycja konwencji prawa morza 1982 r. w prawie Unii Europejskiej następuje analiza M. H. Kosińskiego o polskich przepisach o obszarach morskich w kontekście wymagań konwencji o prawie morza. Autor zastanawia się nad zgodnością ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej z 21.3.1991 r. z konwencją prawa morza. Ustawa ta powstała przed ratyfikacją konwencji prawa morza 1982 r. przez Polskę, co nastąpiło w 1998 r., lecz tekst konwencji był znany i przepisy ustawy zostały dostosowane do jej postanowień. Niektóre przepisy ustawy nie są jednak zgodne z konwencją, jak np. normy o przepływie okrętów wojennych przez morze terytorialne, których przepływu konwencja dozwala bez zgody państwa nadbrzeżnego a ustawa uzależnia od zgody Ministra Obrony Narodowej. Rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej z 27.5.2008 r. w sprawie przepływów okrętów wojennych dostosowano polskie prawo do wymogów konwencji rezygnując z warunku uprzedniej notyfikacji i uzyskiwania zgody. W tej dziedzinie ustawa polska o obszarach morskich wymaga poprawienia. Autor proponuje utworzenie morskiego pasa przyległego w Polsce, czego ustawa o obszarach morskich nie przewidywała, a którego nie wprowadzono tłumacząc się, że nie byłoby okrętów zdolnych do jego kontrolowania. Innym wnioskiem jest, że Polska powinna utworzyć instytucję prawną szelfu kontynentalnego, której nie ma w ustawie, ponieważ twierdzono, że polskie prawa dostatecznie zabezpiecza instytucja wyłącznej strefy ekonomicznej. Artykuł kończą analizy morskich miejsc schronienia (ang. *places of refuge*), które przewidywane są normami Międzynarodowej Organizacji Morskiej i dyrektywą 2002/59/EC PE z 27.6.2002 r. powinny być także uregulowane w prawie polskim.

Książka ma część szczegółową, w której wyróżniają się artykuły J. Połatyńskiej na temat delimitacji szelfu kontynentalnego, T. Wasilewskiego na temat granic szelfu kontynentalnego w świetle konwencji prawa morza z 1982 r. i praktyki państw. Kiedy granica końcowa szelfu kontynentalnego przekracza 200 mil od linii podstawowej, pisze T. Wasilewski, zagadnienia jego delimitacji należą do kompetencji komisji granic szelfu kontynentalnego powoływanej przez ONZ. Prawo wewnętrzne tej komisji tworzą zasady procedury, wytycz-

ne fachowe i techniczne. Bardzo kompetentnie i zhumnie T. Wasilewski omawia działalność komisji w dziedzinie ustalania granic końcowych szelfu kontynentalnego/ Ten artykuł jest dowodem jak głęboko T. Wasilewski w swych pracach na temat szelfu kontynentalnego zapoznał się z jego zagadnieniami.

Ciekawy jest artykuł Ł. Kułagi o piractwie morskim, lecz napisany zanim zagadnienie to stało się głośnie u wybrzeży Somalii. Warto byłoby połączyć zapobieganie piractwu z dawnymi propozycjami z okresu Ligi Narodów w przedmiocie ustanowienia międzynarodowej policji morskiej, która kontrolowałaby zapalne rejony wód morskich.

Wreszcie na uwagę zasługuje artykuł K. Karskiego opisujący Interoceanmetal, organizację międzynarodową mającą podmiotowość międzynarodową i podmiotowość prawa polskiego, gdyż jej siedziba znajduje się w Szczecinie. Organizacja ta powołana do badania i eksploatacji конкреcji polimanganowych z dna morskiego ma działkę na Pacyfiku, która została zarejestrowana w ONZ lecz jeszcze nie przystąpiła do jej eksploatacji. Artykuł ten kompetentnie analizuje prawo założycielskie i prawo wewnętrzne tej organizacji międzynarodowej.

Inną pracą jest książka L. Łukaszuka pt. *Współpraca i spory międzynarodowe na morzach*. W dziele szeroko omawia się ujęcie zasad rozstrzygnięcia sporów morskich wg. Konwencji o prawie morza 1982 r. a także wg innych umów wielostronnych i dwustronnych. To wprowadzenie do problematyki sporów morskich jest najobszerniejszą w Polsce wypowiedzią z zakresu tej tematyki, lecz raczej rejestruje normy prawne z tej dziedziny niż układa je w ciągu uporządkowanych zasad i prawidłowości. Zasadniczo jednak książka dotyczy sporów morskich, które występowały w niedawnej przeszłości lub występują obecnie w całym świecie. Stąd dokonuje się prezentacji sporów morskich wszystkich regionów świata, szczególnie zatrzymując się nad sporami na Bałtyku, Morzu Czarnymi Kaspijskim oraz Morzu Śródziemnym. O systematyczności przeglądu sporów morskich świadczy omówienie ich w Afryce, Ameryce i Azji. Te przeglądy nie zawsze są zrównoważone gdyż niektóre spory tylko się rejestruje, inne bada pod względem stanów faktycznych i ich ewolucji by wreszcie niektóre omówić pod kątem norm prawnych jakie ich dotyczyły i ich uporządkowania w rozstrzygnięciach.

Recenzowanej pracy nie można potraktować jako książki z międzynarodowego prawa morza, chociaż dotyczy jego problematyki i porusza jego normy. Jest to książka kroniki międzynarodowych stosunków morskich i mogłaby być studiowana jako przegląd kasusów informujących o tych stosunkach. Jako taka z całą pewnością może być studiowana w szkołach morskich zarówno żeglugi cywilnej jak i wojskowych. W Polsce brakowało takiej książki.

Monografia D. R. Bugajskiego pt. *Prawa żeglugowe okrętu w świetle prawa międzynarodowego* potwierdza zainteresowanie Marynarki Wojennej zagadnieniami prawa morza, których znajomość jest niezbędna dla jej oficerów. Po zwięzłym wprowadzeniu w teoretyczne zagadnienia położenia okrętu wojennego na morzach i oceanach praca przedstawia prawa żeglugowe okrętu wojennego na morzach terytorialnych, morskich wodach archipelagowych oraz w cieśninach i kanałach zatrzymując się zwłaszcza nad wszystkimi ważniejszymi cieśninami i kanałami. Uwagi na temat żeglugi w Cieśninie Piławskiej i na Zalewie Wiślanym są argumentami na rzecz swobody żeglugi przez tę cieśninę, które legły u podstaw uregulowania prawnego między Polską a Rosją we wrześniu 2009 r.

Recenzowane monografie wskazują na utrzymujące się w Polsce zainteresowania problemami prawa morza, mimo, że gospodarka morska i żegluga morska pod banderą polską i statków polskich pod innymi banderami doznały całkowitego załamania.

Janusz Gilas *

**Philip de Souza, *Piraci w świecie grecko-rzymskim*,
Replika 2008, przeł. Jacek Lang, ss. 327**

Piractwo – stanowiące w starożytności endemiczny element kultury basenu Morza Śródziemnego – było przedmiotem licznych prac naukowych. Do podstawowych monografii dotyczących tego zagadnienia należą *La piraterie dans l'antiquité* Julesa M. Sestier (Paris 1880), *Piracy in the Ancient World* Henry'ego Ormeroda (Liverpool 1920), *Die römische Politik und die Piraterie im östlichen Mittelmeer vom 3. bis 1. Jahrhundert v. Chr.* Hartela Pohla (Berlin 1993), *Hostes communes omnium. La Pirateria e la fine della Repubblica Romana (145-33 A.C.)* Stefano Tramonti (Ferrara 1994), *Starożytni piraci Morza Śródziemnego* Tadeusza Łoposzki (Lublin 1994), *Persecutio piratarum I. Battaglie ambigue e svolte cosituzionali nella Roma repubblicana* Lucii Monaco (Napoli 1996), *Romans and Pirates. Legal Perspective* Anny Tarwackiej (Warszawa 2009).

* Prof. zw. dr hab. Janusz Gilas – emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.